

Tatjana KRKELJIĆ*

ZNAČAJ EVALUACIJE POSTIGNUĆA U MUZIČKOM ŠKOLOVANJU

Sažetak: U radu se razmatraju pitanja koja se bave evaluacijom postignuća u muzičkom školovanju, od ranoškolskog, preko srednjoškolskog sve do visokoškolskog ciklusa. Rad prikazuje trenutni presjek stanja u muzičkom školskom sistemu u Crnoj Gori, koje ima dodirnih tačaka sa iskustvima u regionu, naročito na eksjugoslovenskim prostorima. Permanentno ocjenjivanje mladih muzičara je od posebnog značaja za davanje smjernica u razvoju njihove muzičke uspješnosti. U radu se prepoznaju školska (ovladavanje instrumentom) i izvođačka uspješnost (javno instrumentalno izvođenje). U osnovi muzičke uspješnosti stoji proces dugogodišnjeg razvoja sposobnosti pojedinca uz učešće brojnih unutrašnjih (talenat, ličnost, predanost radu) i spoljnih (porodica, škola, društvo) uticaja. Uloga procesne objektivne evaluacije je jedan od najvažnijih faktora u prepoznavanju i praćenju talentovanih učenika, a periodične analize i korekcije sistema ocjenjivanja nameću se kao neophodne.

Ključne riječi: *muzička uspješnost, evaluacija, muzički školski sistem, školska uspješnost, izvođačka uspješnost, nastava instrumenta*

MUZIČKO obrazovanje obuhvata niz aktivnosti usmjerenih ka formiranju uspješnog muzičara sa odgovarajućim muzičkim kompetencijama i ostalim kvalitetima. Osjećaj uspješnosti treba da odgovara profesionalnom nivou i uzrastu u kome se osoba trenutno nalazi. Postizanje muzičke uspješnosti, za razliku od ostalih oblasti umjetnosti, zahtijeva dugi niz godina. Iskustva pokazuju da je potrebno bar desetak godina predanog rada i vježbanja da bi se dostigao profesionalni nivo, pri čemu su prisutni i brojni drugi činioci koji utiču na ukupan razvoj ličnosti (socijalni i drugi), a koji se umnogome

* Tatjana Krkeljić, Univerzitet Crne Gore, Muzička akademija, Cetinje

odražavaju na krajnji ishod. Sam proces učenja muzike, s druge strane, podstiče razvoj ličnosti, osjećaj za samovrednovanje i samoprocjenjivanje, verbalnu i neverbalnu komunikaciju itd. U jednom ovako cjelovitom procesu sa brojnim formativnim faktorima od velikog je značaja povremena i permanentna evaluacija obrazovnih rezultata.

Muzičko obrazovanje u Crnoj Gori organizovano je na douniverzitetskom i univerzitetskom nivou. U Crnoj Gori ima 15 škola za osnovno muzičko obrazovanje (14 državnih, 1 privatna).¹ Po Zakonu o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, osnovno umjetničko obrazovanje stiče se uporedo sa sticanjem osnovnog obrazovanja, pod uslovima i na način propisanim ovim zakonom. Srednje muzičko obrazovanje odvija se u 5 škola (4 državne, 1 privatna). Muzička akademija je članica Univerziteta Crne Gore. Ovako organizovano obrazovanje ima za zadatak stvaranje obrazovnih, profesionalnih, ličnih ciljeva, kao i sticanje opšte muzičke kulture. Svaki od obrazovnih ciklusa organizuje prijemne ispite kako bi se izvršila selekcija učenika. Prijemni ispiti predstavljaju eliminatorni faktor za određeni broj kandidata na svakom od nivoa. Već na ovom koraku uputno je analizirati trenutno stanje. Naime, osnovno muzičko obrazovanje kod nas je bitno drugačije organizovano nego u zapadnim obrazovnim sistemima gdje se nastava odvija u velikom broju državnih, privatnih škola, koje su otvorene za sve koji žele da uče instrument bez obzira na uzrast i sposobnosti, bez prijemnih ispita. U okviru velikog državnog projekta u Njemačkoj, preporučeno je da svako dijete svira neki instrument u okviru dodatne nastave u osnovnim školama. Na prijemnim ispitima za osnovne muzičke škole u Crnoj Gori procjenjuju se predispozicije za dalje školovanje (provjera ritma i sluha) kod petogodišnjaka i šestogodišnjaka i postoji određeni stepen vjerovatnoće da u tom uzrastu, u situaciji koja predstavlja sasvim novo iskustvo za gotovo sve njih, jedan broj njih neće realno pokazati svoje kvalitete. Vjerovatnoća da se na prijemnom ispitu može pretpostaviti perspektiva razvijanja njihovih muzičkih vještina vrlo je mala, a treba uzeti u obzir da se muzičkom obrazovanju u predškolskom obrazovanju sistematski ne obraća dovoljna pažnja. Iz navedenog se može zaključiti da je prijemni ispit za ovaj nivo moguće opravdati limitiranošću upisne politike škola pojedinačno. Obrazovni sistem je organizovan tako da pruža dovoljno presjeka u ocjenjivanju ukupnog uspjeha učenika muzičke škole od kojih svaki od njih može biti eliminatorni. Srednja muzička škola prevashodno upisuje učenike koji su izabrali bavljenje muzikom kao svoju profesiju i predodredili se za dalje školovanje na visokim

¹ *Strategija razvoja osnovnog obrazovanja i vaspitanja sa Akcionim planom*, http://www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=92210&rType=2&file=12_47_29_12_2011.pdf.

školama. U tom smislu zahtjevi na prijemnom ispitu iz instrumenta, solfeđa i teorije muzike trebalo bi da budu visoki. Osobenost trenutne situacije u srednjim muzičkim školama u nas je da iz godine u godinu osjetno pada interesovanje za ovu vrstu škola i postavlja se pitanje dalje strategije pa i upisne politike. Po završenoj srednjoj muzičkoj školi, osim na Muzičkoj akademiji, učenici mogu nastaviti svoje školovanje na nekom od fakulteta društvenih nauka. Ovo je jedan od pravaca koji može učiniti da srednje muzičke škole počnu da funkcionišu u punom kapacitetu, a povećanje broja učenika povećava i broj potencijalnih budućih profesionalaca u muzici. Starosno doba od 14 godina kada treba donijeti važnu odluku o svojoj budućoj karijeri često je previše rano. Stoga, treba poraditi na upoznavanju svršenih učenika osnovnih i osnovnih muzičkih škola sa prirodom nastave u srednjim muzičkim školama, a zahtjeve na prijemnom ispitu prilagoditi širem krugu zainteresovanih. Muzička akademija je zajedno sa ostalim umjetničkim akademijama zadržala prijemni ispit kao uslov za upis, dok su svi ostali fakulteti usvajanjem Bolonjske deklaracije prijemne ispite ukinuli. Akademija obrazuje profesionalce u muzici i prijemni ispit i vrednovanje dostignuća kandidata trebalo bi da odgovara cilju. Uočava se da u sveopštem omasovljenju studijskih programa na fakultetima u Crnoj Gori i akademijama šire postavlja upisnu politiku ostavljajući da procjenjivane studentskih postignuća u toku studija, ukoliko je neophodno, za neke od studenata ima eliminatornu prirodu.

Evaluacija napretka u toku ranoškolskog uzrasta je posebno osjetljiva jer ovaj uzrast odlikuje nedovoljno jasna motivacija svakog od učenika ponaosob, razlike u njihovim interesovanjima, kao i potencijalima, a sve to pod velikim uticajem složenosti razvojnog perioda. Stoga se proces muzičkog razvoja jako razlikuje kod svakog pojedinca. U našem višedecenijskom sistemu osnovnog muzičkog obrazovanja postoji generalna saglasnost oko toga šta učenik na kraju svake godine i na kraju ukupnog školovanja treba da zna i može da odsvira. Ovi kriterijumi bi trebalo da budu definisani Nastavnim programom za osnovne muzičke škole i tu dolazimo do problema. Nejasno je koji Nastavni program je na snazi i iz koje godine, da li je usklađen sa tendencijama u postojećoj praksi (npr. osnovna muzička škola za duvačke instrumente već dugi niz godina funkcioniše kao šestogodišnja, a bez odgovarajućeg pratećeg Nastavnog programa), da li je reforma osnovnog muzičkog obrazovanja obavezujuća za sve škole i u kojoj meri se sprovodi i iznad svega kada će se kreirati prateći Nastavni program za reformisane škole koji bi po prirodi stvari trebalo da bude obavezujući za sve nastavnike.

Osnovni pokazatelji ocjene uspješnosti ogledaju se u dva segmenta i to kao *školska uspješnost* i *izvođačka uspješnost*. Pokazatelji školskog postignuća

su godišnje i ispitne ocjene, testovi znanja i dr. ocjene učenika iz instrumenta i solfeđa. Dominantna je uloga nastavnika instrumenta, odnosno solfeđa, u određivanju ocjene. Bogunović ističe: „Nastavnička procjena uspješnosti u ovladavanju programskim zahtjevima odnosi se na kvalitativne i kvantitativne aspekte napredovanja učenika onako kako ih on vidi u učionici. Svjesni problema subjektivnosti, nastavnici u našem muzičkom obrazovnom sistemu često koriste intersubjektivnu saglasnost kolega kako bi povećali stepen objektivnosti, pri čemu međusobno slušaju svoje učenike i usklađuju procjene”.² Uočava se da su ocjene u početnim razredima u prosjeku jako visoke i gotovo nediskriminativne jer imaju nagrađujući i podsticajni karakter. Tek u kasnijim razredima dolazi do blagog pada prosječnih ocjena jer u starijim razredima je neophodno dati objektivnu informaciju učenicima i roditeljima o perspektivama daljeg — eventualnog muzičkog školovanja. *Izvođačka uspješnost* se može smatrati daleko objektivnijom i jasnije pokazuje nivo učenikove muzičke uspješnosti. Gotovo svi učenici učestvuju na internim časovima, što bi trebalo da bude i obaveza definisana nastavnim programom. No, procenat drastično pada kada se radi o nastupima van škole. Jedan broj učenika učestvuje na domaćim takmičenjima, a procenat učešća na međunarodnim takmičenjima je znatno manji, pri čemu je to uslovljeno ne samo izvođačkom uspješnošću učenika već i drugim faktorima. *Izvođačka uspješnost* se odnosi na sve elemente javnog instrumentalnog izvođenja, a koji podrazumijevaju dobru pripremljenost i relativno visok kvalitet izvođenja. Plasman na takmičenjima bitno definiše budućnost mladog muzičara. U osnovnim muzičkim školama uočava se, dakle, da školska uspješnost ne znači i izvođačku dok, obrnuto, izvođačka uspješnost najčešće podrazumijeva i školsku uspješnost. Situacija se, dalje, u srednjim muzičkim školama mijenja.

Kod učenika srednjih škola subjektivni doživljaj muzičke uspješnosti često ne podrazumijeva i školski uspjeh, već se povezuje sa stremljenjem ka što višim izvođačkim i muzičkim kvalitetima usklađenim sa ličnim, unutrašnjim zadovoljstvom. Prepoznaju da je „put ka savršenstvu” ispunjen predanim radom na savladavanju prepreka i poteškoća, a sve sa ciljem dostizanja vrhunca svojih mogućnosti. Nastavnici, takođe, uspjeh učenika mnogo češće posmatraju van konteksta škole i njihov subjektivni sud postaje manje bitan. Vrednovanje postignuća postaje dobrim dijelom uočljivo van školskog sistema i odgovornost na onima koji ocjenjuju je veća jer se kvalitet muzičkog izvođenja kreće u domenu estetskih evaluacija. Uočava se da dolazi do izuzetno progresivnog smanjenja

² B. Bogunović, *Muzički talenat i uspješnost*, Beograd, Institut za pedagoška istraživanja, 2008, str. 30–31.

broja učenika koji svoje izvođačke kvalitete preispituju na javnim nastupima i takmičenjima. Sa tendencijom smanjenja broja upisanih u srednje muzičke škole, postavlja se pitanje uloge kompetitivnosti između tako malo aktera. Potencijalno odsustvo vrlo objektivne evaluacije muzičke uspješnosti u ovom uzrastu može usporiti napredak upravo u periodu kada učenik mora dostići što viši nivo izvođačkih sposobnosti, uložiti veliki trud i stremiti ka većim ciljevima. Problem redefinisanja kriterijuma na državnim muzičkim takmičenjima je problem sa kojim se ne srijeće samo Crna Gora već i sve republike bivše Jugoslavije. Dio rješenja leži u podsticanju učenika da učestvuje na međunarodnim takmičenjima, kao i na majstorskim kursevima instrumenata kako bi se obezbijedio što veći upliv povratnih informacija o trenutnom i opštem nivou učenikovih muzičkih postignuća. Jedan od problema evaluacije muzičke uspješnosti učenika srednje škole uočava se među učenicima teoretskog odsjeka koji se gotovo sasvim svodi samo i jedino na školsku uspješnost.

Vrednovanje kod studenata se razlikuje od učenika srednjih škola u činjenici da uspjeh nije samo skup ukupnih interpretativnih kompetencija, već podrazumijeva i široko muzičko i opšte obrazovanje, osobine ličnosti koje pokazuju visok nivo motivisanosti i, na kraju, sposobnost samoprocjenjivanja i samoocjenjivanja.

Uspjeh u muzici je kao i uspjeh uopšte umnogome definisan brojnim socijalnim i kulturnim normama. Poslije dugogodišnjeg i na momente mukotrnog procesa školovanja muzičara, uz permanentno subjektivno i objektivno procjenjivanje radi uklanjanja neuspjeha i podizanja kvaliteta, sem onih koji dobiju satisfakciju koja se ogleda u društvenoj i opštoj prepoznatljivosti i prihvatljivosti, šta se događa sa onima koji su odlični ali je njihov uspjeh neprepoznatljiv? Da li su kriterijumi procjene pravedno diskriminišući? Prepoznavanje i afirmacija muzički uspješnih u toku školovanja jedan je od osnovnih, ako ne i najvažniji cilj ukupnog muzičkog obrazovanja i kao potreba nameće se periodično istraživanje na ovom polju kako bi se intenzivan način praćenja napredovanja učenika, koji već postoji, unaprijedio, a sve sa ciljem stvaranja uslova za procesnu evaluaciju razvoja talenta.

Literatura

- [1] Bogunović, B. *Muzički talenat i uspješnost*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2008.
- [2] *Nastavni planovi škola srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja* (2010), Podgorica, Centar za stručno obrazovanje.
- [3] *Strategija razvoja osnovnog obrazovanja i vaspitanja sa Akcionim planom*, http://www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=92210&rType=2&file=12_47_29_12_2011.pdf
- [4] *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju Crne Gore*, „Službeni list Crne Gore”, 2010, br. 45/10, str. 5–12.

Tatjana KRKELJIĆ

IMPORTANCE OF EVALUATING THE ACHIEVEMENTS IN MUSIC EDUCATION

Summary

The paper represents a theoretical overview of the issues dealing with the evaluation of the achievements in the musical education, their indicators starting from the elementary-school, through high-school and until the faculty cycle. The paper demonstrates the current situation analysis of the musical education system in Montenegro, having considerable common points with the experiences in the region, especially on the territory of the ex-Yugoslavia. Permanent assessment of young musicians is of a particular significance for the purpose of providing guidelines in the development of their success in music. In the paper, the success is recognized as a school success (mastering an instrument) and performance success (public instrumental performance). The basis of the musical success is the process of a long-term development of the ability of an individual, with the participation of numerous internal (talent, personality, dedication to work) and external influences (family, school, society). The role of the procedural objective evaluation is one of the most important factors in recognizing and monitoring talented students and, hence, the periodical analyses and corrections of the present evaluation system are perceived as very necessary.

Key words: *evaluation, music school sistem, school success, success in performing, success in music, teaching music instrument*